Voorzitter, leden van de raad,
Dank dat ik vanavond mag inspreken.

Procedureel
Ik wil eerst één procedureel punt noemen. Mijn schriftelijke inspraakreactie is door de griffie behandeld als ingekomen stuk en niet als schriftelijke inspraakreactie bij dit Petear. Naar mijn mening klopt dat niet met de gepubliceerde spelregels. Zonet heb ik van de plaatsvervangend griffier begrepen dat deze omissie nog zal worden hersteld (*noot: door zowel de tekst van mijn mondelingen als schriftelijke reactie aan de stukken voor de behandeling in de raad toe te voegen*)

Dan de begroting zelf.
Mijn belangrijkste punt is eenvoudig: de begroting ziet er op papier sluitend uit, maar vanaf 2028 zijn er nog grote onzekerheden.

In **2027** wordt ongeveer 1,1 miljoen euro uit de algemene reserve gebruikt om structurele uitgaven te dekken. Dat mag volgens de begrotingsregels. Maar in het coalitieakkoord staat dat reserves alleen worden gebruikt voor incidentele investeringen. Dit is geen incidentele investering. Als de raad hiervan wil afwijken, lijkt het mij goed dat die keuze ook duidelijk wordt benoemd."

Vanaf **2028** rekent de begroting met een bezuiniging van ongeveer **5,7 miljoen euro** per jaar. Die bezuiniging is nog niet ingevuld. We weten dus nog niet welke voorzieningen, taken of projecten hierdoor geraakt worden.

Daarnaast staat er vanaf **2028 1,5 miljoen** euro aan verwachte rijksbijdrage voor jeugdzorg in de cijfers. Die bijdrage is nog niet zeker.

Daardoor vind ik het belangrijk dat de raad niet alleen kijkt naar het begrotingssaldo, maar ook naar:
- het structurele saldo,
- de ontwikkeling van de reserves en
- de risico's als deze aannames tegenvallen.

De beantwoording van de technische vragen van uw kant heeft al een aantal punten verduidelijkt.

Toch blijven voor mij vier onderwerpen open:
- het structurele tekort in 2028,
- de weerstandsratio,
- de onzekerheid rond jeugdzorg en
- het inzicht in de kosten van het ambtelijk apparaat.

Dat laatste vind ik belangrijk omdat vanaf 2028 fors moet worden bezuinigd. Dan moet de raad ook kunnen zien wat de organisatie zelf kost: salarissen, inhuur, uitbestede onderzoeken, ICT, huisvesting en andere overhead. Nu zijn die kosten verspreid over programma's en daardoor moeilijk te volgen.

Mijn verzoek aan u is daarom niet om deze begroting af te wijzen. Mijn verzoek is om duidelijk vast te leggen welke financiële risico's nog openstaan, wanneer *(en waar)* de bezuiniging van 5,7 miljoen concreet wordt ingevuld (*en in welke programma(s) de taakstelingzijn verwerkt in de huidige versie van de begroting)* en hoe de raad daarbij wordt betrokken.

Dan weten inwoners beter wat vandaag wordt besloten en welke keuzes later nog volgen.
Dank u wel.

Aangehecht: schritelijke inspraakreactie zoals verzondet naar de griffie op 5 oktober 2026

Inspraakreactie op de programmabegroting 2027

Gericht aan de gemeenteraad van De Fryske Marren

Kernvraag

Geven de aanbiedingsstukken en de voorgestelde besluiten de raad een volledig en goed controleerbaar beeld van de financiële positie achter de programmabegroting 2027-2030?

Beleidsmatig | Technische vragen | Vraaggericht

Voorliggende stukken

- ***RV*** Raadsvoorstel begroting 2027
- ***RB*** Raadsbesluit begroting 2027
- **CA** Collegeadvies begroting 2027
- ***PB*** Programmabegroting 2027 en meerjarenraming 2028-2030

In te vullen voor verzending

Ingezonden door: [inwoner]
Datum: [3 oktober 2026]
Onderwerp: inspraakreactie programmabegroting 2027 en meerjarenraming 2028-2030

Hoofdconclusie: welke vragen verdienen aandacht van de raad?

Vraag aan de raad	Wat ik lees	Suggestie
Hoe robuust is het sluitende beeld voor 2027?	Het structurele overschot is €18.000 en rust deels op €1,1 mln uit de algemene reserve (toegestaan via de 10%-regel).	Benoem deze kwetsbaarheid: bij een kleine tegenvaller volgt preventief toezicht van de provincie.
Zijn 2028-2030 structureel sluitend?	Nog niet: het structurele saldo is in deze jaren negatief.	Overweeg een andere formulering dan “sluitende meerjarenbegroting”.
Is de bezuiniging van €5,7 mln per jaar vanaf 2028 ingevuld?	Nog niet; het college kondigt een voorstel aan voor het najaar van 2026.	Vraag wanneer dat voorstel komt, en een dekkingsplan vóór de Perspectiefnota 2028.
Zijn bekende risico’s al verwerkt?	Enkele bekende posten zijn nog niet in de cijfers opgenomen.	Een gevoeligheidsanalyse en een heldere raadstekst.
Welke taken zijn nu al niet gehonoreerd?	Tien aanvragen (€888.000 in 2027), waarvan vijf wettelijke taken zoals Omgevingswet en inburgering.	Laat zien wat dit betekent voor wettelijke taken en dienstverlening.

2027 structureel	2028 structureel	2029 structureel	2030 structureel
+ € 18.000	- € 6,764 mln	- € 5,448 mln	- € 3,621 mln

Mijn conclusie

• De stukken sluiten op hoofdlijnen cijfermatig aan. Het meerjarenbeeld oogt wel gunstiger dan het **structurele saldo**: 2027 sluit met €1,1 mln uit de algemene reserve, 2028–2030 zijn structureel -€3,6 tot -€6,8 mln.
• De opgave na 2027 is groot: vanaf 2028 rekent de begroting met een bezuiniging van €5,7 mln per jaar (€1,2 mln bestaand plus €4,5 mln nieuw; in 2027 nog niets), en die is nog niet ingevuld, de jeugdstelpost van €1,5 mln is onzeker en de solvabiliteit zakt vanaf 2028 onder de norm van 20%.
• De bezuiniging en de jeugdstelpost zijn **al in de cijfers verwerkt, maar niet per programma zichtbaar**: zonder beide is het begrotingssaldo 2028–2030 ruim −€7 mln per jaar.
• **Vijf wettelijke taken zijn niet gehonoreerd** (€621.000 in 2027); met de overige vijf niet-gehonoreerde aanvragen gaat het om €888.000.
• De **risico’s** zijn kleiner voorgesteld dan ze zijn: de jeugdstelpost (€1,5 mln) is wel van het structurele saldo afgetrokken, maar staat niet in het risicoprofiel en de weerstandsratio van 2,5 rekent met de reserve per 1 januari. Eind 2027 is de ratio circa 1,4.
• Niet alles is al **zichtbaar**: het tekort van het Sportbedrijf en de werkelijke kosten en formatie van de organisatie. Voor de **Regio Deal**, waarvoor de gemeente kassier is, stel ik een overzichtspagina voor met geldstromen, cofinanciering (€5 mln) en stand van de middelen.
• Ik stel voor het **raadsbesluit aan te vullen** met de financiële keuzes die de raad maakt (pagina 28) en de technische punten uit de behandeling, met de vragen van raadsleden zelf voorop, in één nota van wijziging te verwerken (pagina 26).
• Met deze aanpassingen komt u misschien tot een betere vaststelling.

Waarom raakt dit mij als inwoner?

Wat kan een te positief beeld later betekenen?

Latere bezuinigingen kunnen voorzieningen, onderhoud, zorg, cultuur, sport of dienstverlening raken.

Waarom helpt een helder onderscheid tussen “begrotingssaldo” en “structureel saldo”?

Een positief begrotingssaldo zegt nog niet alles over de structurele financiële gezondheid van de gemeente.

Waarom is de algemene reserve van belang voor inwoners?

Reserves zijn de buffer voor tegenvallers. Hoe meer de begroting erop steunt, hoe kleiner die buffer wordt.

Waarom juist nu?

De raad oefent nu het budgetrecht uit. Bijsturen is nu eenvoudiger dan achteraf.

Mijn belang als inwoner

- Ik wil financiële besluiten kunnen volgen en begrijpen.
- Ik hoop dat inwoners vooraf zien welke keuzes deze begroting voorbereidt, en niet pas later.
- Ik vraag de raad de risico’s zichtbaar mee te wegen bij de vaststelling.

Baten, lasten en saldi per programma 2027–2030

Baten per programma

x € 1.000	2027	2028	2029	2030	Totaal
1. Bestuur en organisatie	1.133	984	514	514	**3.145**
2. Ruimte	23.859	24.275	24.691	24.711	**97.536**
3. Economie	378	378	378	95	**1.229**
4. Sociaal domein	17.587	17.483	17.587	17.587	**70.244**
8. Bedrijfsvoering	887	837	837	837	**3.398**
9. Financiën en alg. dekking	143.877	145.209	150.547	157.226	**596.859**
Totaal	**187.720**	**189.165**	**194.553**	**200.969**	**772.407**

Lasten per programma

x € 1.000	2027	2028	2029	2030	Totaal
1. Bestuur en organisatie	−11.993	−11.815	−11.413	−11.454	**−46.675**
2. Ruimte	−53.627	−54.749	−55.121	−55.157	**−218.654**
3. Economie	−2.285	−2.254	−2.094	−2.190	**−8.823**
4. Sociaal domein	−92.494	−91.750	−92.419	−91.763	**−368.426**
8. Bedrijfsvoering	−28.673	−28.332	−28.343	−27.971	**−113.319**
9. Financiën en alg. dekking	−2.016	−323	−4.049	−9.350	**−15.738**
Totaal	**−191.086**	**−189.222**	**−193.439**	**−197.885**	**−771.632**

Saldo per programma (baten + lasten)

x € 1.000	2027	2028	2029	2030	Totaal
1. Bestuur en organisatie	−10.860	−10.831	−10.899	−10.940	**−43.530**
2. Ruimte	−29.768	−30.474	−30.430	−30.446	**−121.118**
3. Economie	−1.907	−1.876	−1.716	−2.095	**−7.594**
4. Sociaal domein	−74.907	−74.267	−74.832	−74.176	**−298.182**
8. Bedrijfsvoering	−27.786	−27.495	−27.506	−27.134	**−109.921**
9. Financiën en alg. dekking	141.861	144.886	146.498	147.876	**581.121**
Saldo baten en lasten	**−3.366**	**−57**	**1.114**	**3.084**	**775**
Mutatie reserves	3.484	189	−966	−2.909	**−202**
Begrotingssaldo	**118**	**132**	**148**	**175**	**573**

Incidentele posten en mutatie reserves (zelfde tekens als hierboven)

x € 1.000	2027	2028	2029	2030	Totaal
a. Incidentele lasten	−4.097	−732	−523	–	**−5.352**
b. Incidentele baten	651	575	380	–	**1.606**
c. Stortingen in reserves	−15.746	−3.457	−4.243	−4.700	**−28.146**
d. Onttrekkingen, incidenteel	17.792	3.314	2.786	1.300	**25.192**
Saldo incidenteel (a t/m d)	**−1.400**	**−300**	**−1.600**	**−3.400**	**−6.700**
e. Onttrekkingen, structureel	1.438	332	491	491	2.752
Mutatie reserves (c + d + e)	3.484	189	−966	−2.909	−202

Controle: saldo baten en lasten + mutatie reserves = begrotingssaldo. Op pagina 5 wordt het saldo incidenteel teruggedraaid (+1.400); e blijft staan.
Vindplaats: a–d en mutatie reserves: PB pag. 134 (totaal a–d ook pag. 137); e: PB pag. 139. Afronding ±1.

Beleidsmatige vragen I: hoe helder is het meerjarenbeeld?

Wat betekenen begrotingssaldo, structureel saldo en EMU-saldo?

Begrotingssaldo: het geraamde resultaat na alle baten, lasten en reservemutaties, inclusief eenmalige posten en niet-ingevulde stelposten.
Structureel saldo: het begrotingssaldo zonder incidentele posten en niet-ingevulde stelposten: dekken terugkerende baten de terugkerende lasten? **Hierop toetst de provincie:** sluit 2027 structureel niet en is dat in 2030 ook niet aannemelijk, dan volgt preventief toezicht. Nieuwe uitgaven vragen dan eerst goedkeuring van de provincie.
EMU-saldo: het verschil tussen ontvangsten en uitgaven met derden, op kasbasis (zonder afschrijvingen, met investeringen). Het laat zien of de gemeente per saldo moet lenen.

x € 1.000	2027	2028	2029	2030	Totaal
Begrotingssaldo (pag. 4)	**+118**	**+132**	**+148**	**+175**	**+573**
Terugdraaien incidenteel[1]	+1.400	+300	+1.600	+3.400	**+6.700**
Terugdraaien bezuiniging[2]	–	−5.696	−5.696	−5.696	**−17.088**
Jeugdzorg 2027 structureel[3]	−1.500	–	–	–	**−1.500**
Terugdraaien stelpost Jeugd[3]	–	−1.500	−1.500	−1.500	**−4.500**
Structureel saldo	**+18**	**−6.764**	**−5.448**	**−3.621**	**−15.815**
Vraag	Is dit voldoende marge om “sluitend” te noemen?	Kan dit duidelijker als structureel tekort worden benoemd?	Welke maatregelen zijn voorzien om dit te dekken?	Wanneer verwacht het college een herstelpad?	

Bron: Programmabegroting 2027, par. 1.3, pag. 134. [1] Pag. 137, specificatie op pagina 4. [2] Pag. 131, ingeboekt als lagere lasten. [3] Pag. 133–134.

Past de term “sluitende meerjarenbegroting vanaf 2028” bij de cijfers?

Volgens mij niet helemaal. De taakstelling moet nog worden ingevuld en het structurele saldo blijft negatief; de term kan dan een te positieve indruk geven.

Tekst zou ook kunnen luiden:

“De begroting 2027 is marginaal structureel sluitend. De meerjarenraming 2028-2030 is nog niet structureel sluitend en vraagt concrete invulling van de taakstelling.”

Suggestie

- Laat het structurele meerjarenbeeld direct zien in raadsvoorstel, collegeadvies en begrotingssamenvatting.

Beleidsmatige vragen II: hoe structureel zijn de meevallers in 2027?

Post (x €1.000)	2027	2028	2029	2030	Hoe structureel?
Meicirculaire 2026	2.814	460	-1.102	-80	Wisselt; 2029-2030 negatief
Lagere kapitaallasten	2.907	1.707	802	188	Grotendeels tijdelijk: investeringen starten later
Structurele voordelen	1.391	1.299	1.524	1.524	Structureel bedoeld, o.b.v. 4 jaar ervaring
Indexering leges Omgevingswet	80	80	80	80	Structureel
Totaal	**7.192**	**3.546**	**1.304**	**1.712**	**Van €7,2 mln naar €1,7 mln**

Wat zijn autonome mutaties?

Veranderingen in de begroting die niet uit nieuw beleid komen, maar uit ontwikkelingen buiten de keuzes van de raad: de rijksuitkering, rente en afschrijving, en bijstellingen op basis van ervaringscijfers. Van de €7,2 mln in 2027 is maar een deel blijvend; in 2030 is het nog €1,7 mln. Het voordeel op de kapitaallasten ontstaat vooral doordat investeringen later in gebruik komen: de lasten schuiven op, ze verdwijnen niet. (PB pag. 130-131)

Prijspeil

De programmabudgetten staan in constante prijzen. Loon- en prijscompensatie wordt centraal geraamd; alleen algemene uitkering en OZB staan in lopende prijzen. Programmabedragen lijken daardoor stabiel, terwijl de werkelijke lasten stijgen. (PB pag. 128)

Als 2027 toch negatief wordt

Volgens het college kan een kleine tegenvaller het saldo 2027 negatief maken. Dan volgt preventief toezicht: besluiten over uitgaven vragen eerst akkoord van de provincie. (RV pag. 6; CA pag. 6)

Vragen aan het college

- Welk deel van de lagere kapitaallasten is tijdelijk, omdat investeringen alleen later starten?
- Zijn de structurele voordelen getoetst op eenmalige meevallers?
- Hoeveel ruimte is er voordat 2027 negatief wordt, en wat betekent preventief toezicht concreet voor de raad?

Beleidsmatige vragen III: wat betekent de taakstelling cq bezuiniging van €5,7 mln?

Is de bezuinigingstaakstelling vanaf 2028 concreet ingevuld?

Nog niet. De taakstelling stijgt naar €5,7 mln. Het college kondigt een voorstel over de aanpak aan voor het najaar van 2026, met €150.000 voor een externe projectleider. (RV pag. 5; CA pag. 5; PB pag. 131 en 138)

Welke voorzieningen kunnen geraakt worden?

Dat is nu nog niet bekend. Daarom kan de raad naast het bedrag ook de procedure, criteria en gevolgen voor inwoners laten uitwerken. *(RV pag. 5; PB pag. 3 en 131)*

Welke vraag past in het besluit?

Wanneer komt het voorstel dat voor het najaar van 2026 is aangekondigd? Het is nu begin oktober.
Hoe wordt de raad bij de keuzes betrokken?

Mogelijk besluitpunt

- Het college te vragen het aangekondigde voorstel vóór de begrotingsbehandeling te delen, met een tijdpad naar een dekkingsplan vóór de Perspectiefnota 2028.
- Per maatregel: financieel effect, effect voor inwoners, risico's, juridische ruimte en uitvoerbaarheid.
- In de tekst onderscheiden wat al is ingevuld en wat nog openstaat.

Waarom is dit belangrijk?

Bij een open taakstelling zien inwoners de keuzes soms pas als de ruimte om bij te sturen al kleiner is.

Waar staat de taakstelling nu in de cijfers?

De €5,7 mln is **al als lagere last in het begrotingssaldo verwerkt**, maar niet over de programma's verdeeld. Vermoedelijk staat hij in programma 9; de begroting zegt het niet. Daardoor lijkt 2028-2030 sluitend, terwijl de programma's 1 tot en met 8 nog geen bezuiniging bevatten. In het structurele saldo wordt de post teruggedraaid (pagina 5). (PB pag. 131, 133-134 en 140)
Vraag: op welk programma en taakveld staat de taakstelling geraamd, en wanneer wordt hij per programma toegedeeld?

Beleidsmatige vragen IV: welke aanvragen zijn niet gehonoreerd?

Nr.	Aanvraag	Categorie	2027 → 2030	
62	Basis op orde Omgevingswet (1,25 fte)	**Wettelijk**	€128.000	€128.000
63	Formatie duurzaamheid	**Wettelijk**	€184.000	€184.000
64	Regietaken inburgering (1 fte)	**Wettelijk**	€92.000	€92.000
65	Adviseur online dienstverlening	**Wettelijk**	€102.000	€102.000
66	Uitvoeringsprogramma dienstverlening	**Wettelijk**	€115.000	€115.000
	Subtotaal wettelijk		**€621.000**	**€621.000**
57	Aanpassing parkeerterrein CVVO/Lemmer	Autonoom	–	€68.000
58	Programma bomen (incl. 1 fte)	Autonoom	€112.000	€112.000
59	Programma BOSS (speelvoorzieningen)	Autonoom	–	€43.000
60	Verkeersveiligheid bij groot onderhoud	Overig	€125.000	€125.000
61	Landbouwsector faciliteren (incidenteel)	Autonoom	€30.000	–
	Subtotaal overig		**€267.000**	**€348.000**
	Totaal		**€888.000**	**€969.000**

Wat ik lees

Tien aanvragen zijn niet gehonoreerd: €888.000 in 2027, waarvan €858.000 structureel, oplopend tot €969.000 in 2030. Vijf daarvan (€621.000 in 2027) noemt het college zelf wettelijk. De druk op de begroting is dus niet alleen toekomstig. (PB pag. 205-216)

Risico's volgens het college

- **Omgevingswet:** niet voldoen aan de wettelijke eisen en kwaliteitscriteria 3.0 (pag. 211).
- **Inburgering:** hogere caseload en onvoldoende regie op trajecten (pag. 213-214).
- **Dienstverlening:** Wmebv, Woo en toegankelijkheid onder druk; geen gemeentelijke website voldoet nu aan WCAG (pag. 215-216).

Vragen aan het college

- Hoe voert het college deze wettelijke taken uit zonder extra middelen, en welk risico blijft over?
- Komen deze aanvragen terug bij de voorjaarsnota, bovenop de taakstelling van €5,7 mln?

Beleidsmatige vragen V: hoe zichtbaar zijn reserves en bekende risico's?

Punt	Wat ik lees	Vraag
Reserve-inzet 2027	€1,106 mln uit de algemene reserve telt in 2027 mee als structurele dekking. Dat mag volgens de 10%-regel: 10% van de vrij aanwendbare reserve (€11,06 mln), mits de solvabiliteit minimaal 20% is. Toegestaan dus, maar het geld kan maar één keer worden uitgegeven. Zonder deze inzet is 2027 structureel -€1,088 mln. *(RV pag. 2-5; PB pag. 129 en 146)*	Vindt het college het verstandig om reservegeld mee te tellen als structurele dekking, nu de solvabiliteit daalt? Past dit in de uitgangspunten van het coalitieakkoord? Hoe wordt dit bedrag na 2027 structureel gedekt?
Solvabiliteit	Solvabiliteit is het eigen vermogen gedeeld door het balanstotaal: het deel van de bezittingen dat met eigen geld is betaald. Hoe hoger, hoe beter de gemeente tegenvallers opvangt. De raad hanteert minimaal 20%. • In 2027 is het 20,8%, • daarna 18,8% (2028) en • 17,3% (2030): onder de eigen norm. *(RV pag. 3-4; PB pag. 88 en 223)*	Het college gaat onderzoeken hoe de solvabiliteit weer boven 20% komt. Wanneer komt dat herstelpad naar de raad? Kan de 10%-regel na 2027 nog worden toegepast?
Vastgoedvoorstel	Beroep op de algemene reserve van ca. €1,065 mln, nog niet verwerkt. *(RV pag. 4; CA pag. 4)*	Wat betekent dit voor het saldo als het voorstel doorgaat?
Voorjaarsrapportage 2026	Prognose rekeningresultaat -€5,6 mln, nog niet verwerkt. *(RV pag. 6; CA pag. 6)*	Kan een gevoeligheidsanalyse worden toegevoegd?

Suggestie voor de aanbiedingsbrief

Een korte paragraaf over bekende, nog niet verwerkte risico's en hun effect op algemene reserve, structureel saldo en solvabiliteit.

Mogelijke vraag van de raad

Hoe ziet 2027 er structureel uit als de algemene reserve lager uitvalt door de voorjaarsrapportage of het vastgoedvoorstel?

Mogelijke toevoeging aan de begroting

• Een gevoeligheidstabel met drie scenario's: basis, met vastgoedvoorstel en met negatief rekeningresultaat 2026.

Beleidsmatige vragen V (vervolg): waar blijft de algemene reserve in 2027?

x € 1.000	Weerstands-vermogen	Vrij besteedbaar	Totaal alg. reserve	Reserve kapitaallasten
Stand eind 2025 (jaarstukken)	**8.000**	**15.691**	**23.691**	**8.643**
Stortingen 2026	+600	+4.552	**+5.152**	+930
Opnames 2026		–8.619	**–8.619**	–341
Stand 1 januari 2027	**8.600**	**11.624**	**20.224**	**9.232**
Naar reserve kapitaallasten (2025)		–5.701	**–5.701**	+5.701
Gecorrigeerde stand per 1 januari 2027	**8.600**	**5.923**	**14.523**	**14.933**
Saldo 2027 uit eerdere ramingen		+2.000	**+2.000**	
Eenmalig, eerdere besluiten		–1.996	**–1.996**	
Beschikbaar vóór begroting 2027	**8.600**	**5.927**	**14.527**	**14.933**
Besluiten 2027				
Perspectiefnota 2027: tekort		–200	**–200**	
Begroting 2027: tekort		–400	**–400**	
Begroting 2027: inzet 10%-regel		–1.106	**–1.106**	
Begroting 2027: eenmalig		–1.450	**–1.450**	
Subtotaal besluiten 2027		**–3.156**	**–3.156**	
Afschrijvingen uit reserve				–333
Verlaging weerstandsvermogen	–500	+500	**0**	
Stand 31 december 2027	**8.100**	**3.271**	**11.371**	**14.600**
Ter vergelijking: eind 2030	*8.100*	*8.271*	***16.371***	*13.287*

Opbouw in lagen en mutaties 2026 op pag. 11, eenmalige uitgaven op pag. 12. Bron: Jaarstukken 2025 (pag. 175) en Programmabegroting 2027 (pag. 135–148).

Wat valt op

- Het vrij besteedbare deel daalt in twee jaar van **€ 15,7 naar € 3,3 mln** (–€ 12,4 mln). Eruit gaat € 18,4 mln: € 10,5 mln eenmalig, € 6,6 mln naar de reserve kapitaallasten (€ 0,9 mln in 2026, € 5,7 mln in 2027), € 1,1 mln 10%-regel en € 0,1 mln weerstandsvermogen. Erin komt € 6,0 mln: rekeningresultaat 2025 (€ 1,5 mln) en per saldo begrotingsoverschotten (€ 4,5 mln).
- Van de € 5,9 mln die vóór deze begroting voor 2027 beschikbaar is, gebruikt de begroting € 3,2 mln, waarvan **€ 1,5 mln om 2027 sluitend te maken**.
- Het weerstandsvermogen daalt met € 0,5 mln, terwijl het jeugdzorgrisico van € 1,5 mln niet in het risicoprofiel staat. **Met dat risico erbij ligt een verlaging niet voor de hand.**
- Het herstel tot € 8,3 mln vrij in 2030 bestaat alleen als de bezuiniging van € 5,7 mln en de jeugdzorgstelpost van € 1,5 mln echt binnenkomen.

Vraag aan het college

Kunt u het benodigde weerstandsvermogen herberekenen inclusief de jeugdzorgstelpost, per jaar het verloop van het vrij besteedbare deel tonen, en laten zien wat er met de reserve gebeurt als de bezuiniging niet of deels lukt?

Opbouw: zo komt het saldo van 2027 in lagen tot stand

Mutaties 2026 x € 1.000	Vrij besteedbaar	Kapitaal-lasten
Jaarstukken 2025	**15.691**	**8.643**
Rekeningresultaat 2025	+1.452	
Saldo jaarschijf 2026	+3.100	
Heremastate		+930
Stortingen 2026	**+4.552**	**+930**
Eenmalige uitgaven 2026	–7.089	
Heremastate naar kap.	–930	
Naar weerstandsvermogen	–600	
Afschrijvingen		–341
Opnames 2026	**–8.619**	**–341**
Stand 1 januari 2027	**11.624**	**9.232**

Hoe lees je dit?

Elke begroting en perspectiefnota raamt vier jaar vooruit. Wat zo'n document voor 2027 liet zien, wordt nu met de algemene reserve verrekend: dat is het 'saldo jaarschijf 2027'.

De tabel hieronder toont per jaar de soort (links) en het document (rechts: perspectiefnota of begroting, incl. amendementen). Hij sluit aan op de tussentellingen van pag. 10. Onderaan staan alle mutaties van 2027 per soort, met de aansluiting op de stand van 31 december.

De 10%-regel uit 2025 is in 2026 teruggedraaid; alleen de € 1,1 mln uit deze begroting blijft over.

Saldo jaarschijf 2026: stortingen € 7,2 mln, onttrekkingen € 4,1 mln. Afschrijvingen 2026 en de stap naar 8.600 weerstandsvermogen zijn afgeleid uit de standen.

Vrij besteedbaar 2027 x € 1.000	Saldo 2027	10%-regel	Een-malig	Naar andere reserves	Totaal	Persp.-nota	Begro-ting
Stand 1 januari 2027					**11.624**		
Naar reserve kapitaallasten				–5.701	**–5.701**		–5.701
Gecorr. stand 1-1-2027					**5.923**		
Besluiten uit 2024	–1.300		+50		**–1.250**	–1.750	+500
Besluiten uit 2025	+3.700	–1.289	–215		**+2.196**	+1.100	+1.096
Besluiten uit 2026	–400	+1.289	–1.831		**–942**	+1.619	–2.561
Subtotaal eerder	**+2.000**	**0**	**–1.996**		**+4**	**+969**	**–965**
Beschikbaar vóór 2027					**5.927**		
Subtotaal besluiten	–600	–1.106	–1.450		**–3.156**	–200	–2.956
Uit weerstandsvermogen				+500	**+500**		+500
Stand 31 december 2027					**3.271**		

Bron: Jaarstukken 2025; Programmabegroting 2027.

Specificatie: eenmalige uitgaven en reserve kapitaallasten (bedragen x € 1.000)

Eenmalige uitgaven 2026	
Begroting 2023	–760
Perspectiefnota 2024	+50
Perspectiefnota 2025	–1.291
Begroting 2025	–160
Begroting 2026	–2.673
Amendementen 2026	–818
Voorjaarsrapportage 2026	–639
Tekort Sportbedrijf 2026	–798
Totaal 2026	**–7.089**

Toelichting

Eenmalige uitgaven lopen via de reserve onderhanden werk: de algemene reserve stort het bedrag daarin, en het project haalt het eruit. Die reserve is per 1 januari 2027 leeg.

In twee jaar gaat er € 10,5 mln naar eenmalige uitgaven; de grootste post is € 1,5 mln jeugdhulp in 2027, die de provincie als structureel beschouwt.

- Piek reisdocumenten: kosten 182, opbrengsten 221.
- Heerenveen-West: tabel 50, toelichting 100.

Bron: Programmabegroting 2027, pag. 136–138, 146 en 148.

Eenmalige uitgaven 2027	Bedrag	Per jaar
Perspectiefnota 2024		**+50**
Subsidie onderhoud groen	+50	
Begroting 2025		**–215**
Huisvesting Balk	–115	
Museale collectie	–100	
Begroting 2026		**–1.831**
Extra budget jeugdhulp	–1.500	
Leren en ontwikkelen	–150	
Werving en selectie	–120	
Lemmer Waterfront	–50	
Omgevingsvisie	–50	
Reisdocumenten (saldo)	+39	
Subtotaal eerdere besl.		**–1.996**
Begroting 2027		**–1.450**
Buig	–275	
IHP, tijdelijk Sloten	–250	
Locatie asielopvang	–200	
Transitie Omgevingswet	–200	
Onderzoek bezuinigingen	–150	
Motie bibliotheek	–105	
Strategie Joure	–100	
Museum Mar en Klif	–70	
Heerenveen-West	–50	
Overige	–50	
Totaal eenmalig 2027		**–3.446**

Reserve kapitaallasten, x € 1.000	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Stand 1 januari	**7.980**	**8.643**	**9.232**	**14.600**	**14.269**	**13.778**
Storting uit algemene reserve	+967	+930	+5.701			
Afschrijvingen gedekt	–303	–341	–333	–331	–491	–491
Stand 31 december	**8.643**	**9.232**	**14.600**	**14.269**	**13.778**	**13.287**

Storting 2025: Stevenshoek en Zeedijk Lemmer (jaarstukken 2025, pag. 176). 2026: verduurzaming Heremastate. 2027: besluit bij de begroting 2025; waarvoor de € 5,7 mln is, licht de begroting 2027 niet toe.

Met afschrijvingen van € 0,3 à 0,5 mln per jaar is de reserve van € 14,6 mln pas over ongeveer 30 jaar op.

Bron: jaarstukken 2025 pag. 175; begroting 2027 pag. 135, 139 en 144. Afschrijvingen 2026 afgeleid uit de standen.

Beleidsmatige vragen VI: hoe zeker is de jeugdzorgdekking?

Is de extra jeugdzorglast structureel?

De stukken onderbouwen dat de lasten structureel zijn door langdurige kostenontwikkeling en open-eindekarakter. *(RV pag. 2-5; PB pag. 133-134 en 185-187)*

Is de rijkscompensatie zeker?

Nog niet. De stelpost van €1,5 mln vanaf 2028 gaat uit van rijkscompensatie die nog niet zeker is. *(RV pag. 4-5; PB pag. 132-134)*

Waarom is dit belangrijk?

De last is reëel en structureel, de dekking nog onzeker. Het helpt de raad als de tekst dat onderscheid duidelijk maakt.

Onderdeel	Karakter	Vraag
Jeugdzorglast €1,5 mln	Structureel en reëel	Telt mee in het structurele saldo; wat als de compensatie uitblijft?
Stelpost compensatie €1,5 mln	Onzeker / afhankelijk van Rijk	Op welk programma staat hij? (Teruggedraaid op pagina 5.)

Ook onzeker: korting op specifieke uitkeringen

Het Rijk wil specifieke uitkeringen overhevelen naar het Gemeentefonds, met een korting van 10%. Welke regelingen en welk bedrag dat voor De Fryske Marren betekent, is nog niet bekend. Raakt dit ook jeugd of het sociaal domein? (RV pag. 5; CA pag. 5)

Suggestie

- Onderscheid in de tekst: structurele last, onzekere compensatie, effect zonder compensatie en gevolg voor de taakstelling.
- Neem de stelpost op in het risicoprofiel, of bespreek bijstelling in de voorjaarsnota 2027, na het tweede advies van de Deskundigencommissie.

Beleidsmatige vragen VII: hoe is de Regio Deal in de begroting verwerkt?

Onderdeel	Wat ik lees in de begroting	Vindplaats
Omvang	Regio Deal Zuidwest-Friesland van afgerond €35 mln, waarvan €17,5 mln van het Rijk. Partners: De Fryske Marren, Súdwest-Fryslân, Provinsje Fryslân en Wetterskip Fryslân. Looptijd 2025-2029.	pag. 43, 127
Eigen bijdrage	€5 mln cofinanciering: €2,5 mln uit bestaande projecten en €2,5 mln uit de algemene reserve (begroting 2024). Uit de reserve onderhanden werk gaat in 2026 €2,33 mln naar de Regio Deal.	pag. 43, 150
Penvoerder en kassier	De gemeente heeft programmamanager, programmasecretaris, kassier en lijnregisseurs in dienst: €380.000 per jaar (2026-2029), budgetneutraal gedekt door Rijk, partners en gemeente.	pag. 43, 137
Kasstromen	Ontvangen rijksgelden die nog worden besteed, onder meer voor de Regio Deal, bepalen mede de liquiditeitsplanning.	pag. 99
Inhoud	Vier programmalijnen: Mienskip, Voorzieningen, Leefomgeving en Economie, uitgewerkt in het programmaplan.	pag. 46-51

Wat ik nog niet terugvind

- Een overzicht van de middelen per partner en de geraamde bestedingen per jaar.
- Waar de ontvangen, nog niet bestede gelden op de balans staan, en hoeveel dat eind 2026 en eind 2027 is.
- Welk deel van de €380.000 per jaar de gemeente zelf draagt.
- Of de rol van penvoerder risico's meebrengt, zoals terugbetaling of verantwoording aan het Rijk. Die staan nu niet in het risicoprofiel.

Suggestie

- Een korte bijlage Regio Deal: middelen per partner, bestedingen per jaar, saldo op de balans en de risico's als penvoerder.

Beleidsmatige vragen VIII: geeft de begroting inzicht in de kosten van de organisatie?

Wat de begroting nu laat zien	Waarde	Vindplaats
Toegestane formatie (1 juli 2026)	568,15 fte	pag. 101
Medewerkers in loondienst (1 juli 2026)	610	pag. 101
Formatie per 1.000 inwoners (2027)	10,9 fte	pag. 220
Externe inhuur, als % van loonsom en inhuur (2027)	7,5%	pag. 220
Overhead, als % van de totale lasten (2027)	14,5%	pag. 220
Lasten programma Bedrijfsvoering (2027)	€28,7 mln	pag. 134

Wat ik mis

De kosten worden via kostenplaatsen toegerekend aan programma's en taakvelden. Daardoor zie ik niet wat de organisatie zelf kost en hoe die kosten zich ontwikkelen: **loonsom, inhuur, uitbestede projecten (vooral buiten de gemeente), huisvesting, ICT, energie, onderhoud van gebouwen en materieel**.

Is dit verplicht?

Het BBV vraagt een indeling naar programma's en taakvelden, niet naar kostensoorten. De gegevens zijn wel beschikbaar: gemeenten leveren hun lasten ook naar economische categorie aan het CBS (Iv3).

Suggestie

- Een bijlage 'organisatiebegroting' met de lasten naar kostensoort voor 2026-2030: salarissen, inhuur, huisvesting, ICT, energie, onderhoud gebouwen en materieel, overig.
- Met aantallen erbij: formatie en bezetting in fte, aantal medewerkers, inhuur in fte en euro's.
- Dat geeft raad en college houvast bij de invulling van de taakstelling van €5,7 mln.

Beleidsmatige vragen IX: is het tekort van het Sportbedrijf volledig in beeld?

Wat ik lees	Bedrag	Vindplaats
Verwacht resultaat Sportbedrijf 2027 (conceptbegroting)	-€848.500	pag. 114, 191
Eigen vermogen Sportbedrijf, 1-1-2027 en 31-12-2027	€437.284 en -€411.216	pag. 114
Aanmelding: hogere exploitatiebijdrage vanaf 2027, structureel	€850.000 per jaar	pag. 154, 190
Begrote bijdrage gemeente 2027	€1.074.000	pag. 114
Tekort 2026, gedekt uit de algemene reserve	€798.000	pag. 146, 150

Mijn lezing

Het tekort is grotendeels verwerkt via de aanmelding van €850.000; daarom staat het niet in de top-20 risico's. De tabel verbonden partijen roept wel vragen op: daar komt het eigen vermogen van het Sportbedrijf eind 2027 onder nul.

Vragen aan het college

- Is de bijdrage van €1.074.000 inclusief de extra €850.000, en is het resultaat van -€848.500 vóór of ná die verhoging?
- Hoe herstelt het eigen vermogen, en wat betekent een negatief eigen vermogen voor de gemeente als enig aandeelhouder?
- Welk risico blijft over als de toekomstscenario's (advies vierde kwartaal 2026) meer middelen vragen?

Suggestie

- Neem het restrisico van het Sportbedrijf op in het risicoprofiel en verbind de structurele verhoging aan het besluit over het toekomstscenario.

Technische vragen I: kan het raadsbesluit explicieter?

Maakt het besluit voldoende duidelijk wat de raad precies vaststelt?

Het besluit telt drie punten: programma-indeling, de begroting als geheel en de taakstelling. Punt 3 noemt een verhoging ‘van €4,5 mln naar €5,7 mln’; volgens het raadsvoorstel gaat het om €1,2 mln plus €4,5 mln (RB; RV pag. 5).

Onderwerp	Vraag
Investeringskredieten *(PB pag. 132)*	Welke nieuwe kredieten worden met deze begroting beschikbaar gesteld?
Reserve-mutaties *(PB pag. 134-151)*	Welke onttrekkingen en stortingen autoriseert de raad precies?
Leges Omgevingswet *(RV pag. 4; PB pag. 72 en 131)*	Wordt de extra verhoging van 5% expliciet vastgesteld of volgt dit later via tarievenbesluit?
Weerstandsvermogen *(RV pag. 4; PB pag. 80 en 144)*	Besluit de raad expliciet tot de verlaging van €8,6 mln naar €8,1 mln?
Programma-indeling *(RV pag. 1 en 5; RB pag. 1)*	Hoe blijft de autorisatie helder nu de programma-indeling vooruitloopt op de financiële verordening?

Mogelijk aanvullend besluitpunt

- Een bijlage of beslispunt waarin de raad vastlegt welke kredieten, reservebesluiten, taakstellingen en tariefuitgangspunten deel uitmaken van de vaststelling.

Technische vragen II: welke passages kunnen nog worden verbeterd?

Wat ik lees	Vraag	Suggestie
Jaartallen reserveonttrekking noemen 2025 en 2026 *(RV pag. 4; CA pag. 4)*	Zijn 2028 en 2029 bedoeld?	Gebruik 2027, 2028, 2029 en 2030.
Dubbele passage bij jeugdzorgtoelichting *(PB pag. 132-133)*	Kan deze passage nog worden nagelopen?	Dubbele tekst verwijderen en zinsbouw nalopen.
Begrotingssaldo positief, structureel saldo negatief *(RV pag. 2-3; PB pag. 134)*	Is het verschil voor de lezer direct zichtbaar?	Een samenvattende tabel met beide saldi.
Solvabiliteit onder streefwaarde vanaf 2028 *(RV pag. 3; PB pag. 88 en 223)*	Is er al een herstelpad?	Opdracht en planning voor herstel opnemen.

Hoe verhoudt dit zich tot het BBV?

De begroting bevat de verplichte onderdelen grotendeels. Winst is te halen in begrijpelijkheid en besluitvorming, vooral in de duiding van structureel en incidenteel.

Suggestie voor een technische check

- Vraag concerncontrol en juridische zaken te bevestigen dat de autorisatie aansluit op BBV, financiële verordening en de nieuwe programma-indeling.

Technische vragen III: sluiten balans, reserves en kengetallen op elkaar aan?

Wat ik lees	Vraag aan het college	Suggestie
Het eigen vermogen (€38,3 mln eind 2027) is €12,3 mln hoger dan de reserves (€26,0 mln). Volgens de begroting kan dat komen door later bestede kredieten en kasstroomcorrecties.	Kunt u dit verschil met een aansluiting toelichten? Welke solvabiliteit is juist? (PB pag. 135 en 141)	Een aansluiting tussen balans en reserveverloop opnemen, en kengetallen zo nodig herberekenen.
De solvabiliteit van 20,8% gaat uit van het eigen vermogen op de balans. Op basis van de reserves kom ik op ca. 14% (categorie C).	Welke berekening hanteert het college bij de toets aan de eigen norm van 20%? *(PB pag. 144 en 223)*	Beide berekeningen tonen, met het oordeel op basis van de juiste waarde.
De weerstandsratio van 2,5 gaat uit van de algemene reserve op 1-1-2027 (€20,2 mln). Eind 2027 is die €11,4 mln; de ratio komt dan op ca. 1,4.	Wat is de weerstandsratio eind 2027 en eind 2030? *(PB pag. 86, 135 en 144)*	Ratio per eindstand tonen en het oordeel daarop afstemmen.
Het EMU-saldo gaat uit van een exploitatiesaldo van -€6,3 mln (2027), het overzicht van baten en lasten van -€3,4 mln. In 2030: -€2,3 mln tegenover +€3,1 mln.	Kunt u het verschil tussen beide saldi toelichten? *(PB pag. 134 en 152)*	Saldi uit het overzicht van baten en lasten gebruiken en het EMU-saldo zo nodig herberekenen.
Voorraden, uitzettingen, liquide middelen en vlottende schuld blijven vier jaar gelijk; de overlopende passiva stijgen van €36,5 naar €62,7 mln.	Op welke liquiditeitsplanning is de meerjarenbalans gebaseerd? *(PB pag. 141 en 222)*	Balansposten per jaar ramen op basis van liquiditeitsplanning en grondexploitaties.
De begroting verwacht zelf eind 2027 een overschrijding van de kasgeldlimiet (€17,6 mln). Die geldt voor de netto vlottende schuld, niet de €20 mln bruto op de balans.	Hoe groot en hoe lang is de overschrijding, en welke lening volgt? (PB pag. 99-100 en 141)	Omvang, duur en maatregel noemen; 2028-2030 eerst berekenen.
Er wordt jaarlijks €10 mln geleend. De gemiddelde rente stijgt van 2,64% (2027) naar 3,14% (2030); de externe rentelast van €2,1 mln naar €3,6 mln.	Hoe ontwikkelen schuld en rentelasten zich, en wat betekent dat voor de netto schuldquote? (PB pag. 98-100)	Schuld, rente en rentelast per jaar in één tabel tonen, naast solvabiliteit en EMU-saldo.

Suggestie

- Deze punten samen verwerken in één nota van wijziging vóór de begrotingsbehandeling, zodat de raad op afgestemde cijfers besluit.

Technische vragen IV: kloppen risicoprofiel en heffingen?

Wat ik lees	Vraag aan het college	Suggestie
De tekst noemt 56% van het risicoprofiel voor de top-20 risico's; de kolom 'invloed' telt op tot 78%.	Welk percentage is bedoeld? *(PB pag. 80-85)*	Percentage en onderliggende simulatie nalopen.
De jeugdstelpost van €1,5 mln per jaar staat niet in het risicoprofiel. De provincie plaatst kanttekeningen bij de onderbouwing.	Is overwogen de jeugdstelpost als risico op te nemen? *(RV pag. 4-5; PB pag. 85 en 132-134)*	Stelpost meenemen in de risicosimulatie en de benodigde weerstandscapaciteit herberekenen.
Rioolheffing: aantallen maal tarief geeft volgens mijn berekening €6,19 mln; de raming is €6,48 mln.	Kunt u de aansluiting tussen raming, tarief en aantallen toelichten? *(PB pag. 72, 79 en 219)*	Raming of tarief zo nodig bijstellen vóór vaststelling van de verordening.
Afval: de begroting rekent op €440.000 uit de egalisatievoorziening, waarin €269.000 zit. Elders heet die 'egalisatiereserve'.	Hoe wordt het verschil van €171.000 gedekt, en gaat het om een voorziening of een reserve? *(PB pag. 144 en 217)*	Dekking vastleggen en één benaming gebruiken.
Voor kwijtschelding staan vier bedragen in de stukken: €329.000, €332.000, €333.000 en €335.000.	Welk bedrag is de actuele raming? *(PB pag. 72, 78, 140 en 217)*	Eén bedrag gebruiken in alle overzichten en in de berekening van de kostendekkendheid.
OZB: de toelichting noemt +€467.000 inflatie en +€70.000 areaal, de tabel +€583.000. Eigenaren woningen daalt (€8,56 naar €8,38 mln), gebruikers niet-woningen stijgt 29%.	Kunt u deze verschuivingen tussen de tariefgroepen toelichten? *(PB pag. 72-73 en 79)*	Toelichting en tabel op elkaar laten aansluiten.

Waarom dit vóór vaststelling helpt

De raad stelt de belastingverordeningen in dezelfde ronde vast, en tarieven mogen de kosten niet meer dan volledig dekken (art. 229b Gemeentewet). Een correcte raming geeft inwoners zekerheid over wat zij betalen.

Technische vragen V: hoe is het percentage van de top-20 risico's berekend?

Nr.	Risico	Kans	Max. gevolg	Invloed
R104	Rampen en crisis (GRIP 4)	20%	€3,75 mln	6,25%
R88	Onvoldoende kavelverkoop	10%	€2,00 mln	1,69%
R105	Rampen en crisis (GRIP 3)	10%	€2,00 mln	1,66%
R98	Elektriciteitsnet: tekort capaciteit	80%	€1,50 mln	10,15%
R140	Open-einderegelingen sociaal domein	70%	€1,50 mln	8,87%
R135	Extreme inflatie	50%	€1,15 mln	4,87%
R112	Demonstraties, spanningen, rellen	75%	€1,10 mln	6,94%
R148	Algemene uitkering	50%	€1,10 mln	4,63%
R113	Uitvoeringsprogramma woningbouw	50%	€0,85 mln	3,58%
R36	Teruglopende inkomsten vastgoed	90%	€0,75 mln	5,70%
R136	Krappe arbeidsmarkt	50%	€0,75 mln	3,17%
R40	Verstoorde dienstverlening	25%	€0,75 mln	1,57%
R143	Meerjarige majeure projecten	90%	€0,50 mln	3,80%
R139	Stikstof (PFAS), nieuw warmtenet	75%	€0,50 mln	3,16%
R142	BTW-compensatiefonds	50%	€0,50 mln	2,09%
R130	Systemen of data niet beschikbaar	30%	€0,50 mln	1,28%
R115	Verzakking wegen en kunstwerken	75%	€0,40 mln	2,53%
R138	Klimaat en wateroverlast	70%	€0,40 mln	2,36%
R102	Stijgende grondstofprijzen	50%	€0,35 mln	1,49%
R122	Uitstel onderwijshuisvesting	90%	€0,30 mln	2,28%
	Totaal top-20		**€20,65 mln**	**78,07%**
Apart	Stelpost jeugdzorg (niet in top-20)	n.b.	€1,50 mln per jaar	niet berekend

Berekening

'Invloed' is per risico het aandeel in het benodigde weerstandsvermogen (€8,1 mln bij 90% zekerheid). Opgeteld is dat voor de top-20 **78,07%**; de tekst noemt 'ongeveer **56%'.** Het maximale gevolg telt op tot €20,65 mln (tekst: 'ongeveer €20,5 mln'). *(PB pag. 80-85)*

Vragen aan het college

- Welk percentage is juist, en waarop is de 56% gebaseerd?
- De jeugdstelpost zou met €1,5 mln maximaal gevolg tot de vijf grootste risico's horen. Hoe verandert de benodigde weerstandscapaciteit als die wordt meegenomen?

Technische vragen VI: sluit de begroting op deze punten aan op het BBV?

Onderwerp	Vraag aan het college	Suggestie
Onvoorzien	Waar is de post onvoorzien opgenomen (art. 8 lid 1 BBV)? *(PB pag. 128-145)*	Een zichtbare post onvoorzien opnemen.
Overhead	Waarom staat taakveld 0.4 (baten €283.000) in programma 3? *(PB pag. 142-143)*	Saldoneutraal verplaatsen naar het overzicht overhead.
Weerstand	Zijn weerstandsvermogen en weerstandscapaciteit hier gebruikt zoals art. 11 BBV ze omschrijft? *(PB pag. 86-87)*	Terminologie zo nodig afstemmen op het BBV.
Kengetal grondexploitatie	Is de formule '(A+B)/C' met uitkomst 0,08 bedoeld? *(PB pag. 223)*	Volgens het BBV is het A/B; de uitkomst is dan 7,8%.
Netto schuldquote	Waarom zijn ook kapitaalverstrekkingen (€380.000) meegenomen in de correctie? *(PB pag. 141 en 222)*	Alleen corrigeren voor verstrekte leningen.
Investeringen	Kan een overzicht van lopende én nieuwe kredieten met kasritme worden toegevoegd? *(PB pag. 132)*	Een integraal meerjarig investeringsoverzicht.
Belastingcapaciteit	Waarom is uitgegaan van de goedkoopste container, en hoe verhoudt €834 woonlasten zich tot €927 in bijlage 2? *(PB pag. 220 en 224)*	De COELO-systematiek volgen of de keuze toelichten.
Programma-indeling	Hoe verhoudt de samenvoeging van programma 4 en 5 zich tot de financiële verordening? *(RV pag. 1 en 5; RB pag. 1; PB pag. 8)*	De verordening vooraf of gelijktijdig aanpassen.

Suggestie

- Laat concerncontrol bevestigen dat deze punten zijn verwerkt voordat de raad de begroting vaststelt.

Technische vragen VII: welke feitelijke punten vragen nog om correctie?

Passage	Wat ik lees	Suggestie
Voorwoord: 'investeringen van bijna €10,3 mln' ***(PB pag. 3 en 132)***	€10,23 mln lijkt het totaal aan aanmeldingen in de exploitatie. De investeringskredieten 2027 zijn €4,14 mln.	Bedrag en begrip in lijn brengen.
'Woonlasten +8%' ***(PB pag. 78-79 en 224)***	Op basis van de eigen tarieven kom ik op ca. 2,9% (meerpersoonshuishouden €811 naar €834), 2,4% (eenpersoons) en 3,5% (ondernemer).	De berekende stijging per huishoudtype noemen.
Risico R139 'Stikstof (PFAS)' ***(PB pag. 83)***	PFAS valt niet onder stikstof.	Het risico splitsen of hernoemen.
WOZ-waarde ***(PB pag. 73, 79 en 220)***	De stijging staat er als 7,8%, 8% en 'ruim 8%'. Gemiddelde WOZ 2026: €387.000 (tarieftabel) of €393.000 (bijlage 2).	Eén percentage en één gemiddelde waarde gebruiken.
Heerenveen-West ***(PB pag. 136-137 en 150)***	De tekst noemt 100/150, de tabellen 50/75.	Welke waarde klopt? Tekst en tabel gelijktrekken.
Beleidsindicatoren ***(PB pag. 220-221)***	Apparaatskosten van '€1,3 per inwoner' lijkt niet te kloppen; de indicator jeugdhulp is nog leeg.	De actuele waarden invullen.
Redactioneel ***(PB pag. 15, 38, 50, 146 en 225)***	Oude programmanaam 'Leefbaarheid en onderwijs' (1.5 en 1.11), dubbele nummering (19, twee keer 20), kop 'begroting 2026' in 1.10, resten 'tableCell' in bijlage 4.	Meenemen in de nota van wijziging.

Coalitieakkoord en begroting I: aanvragen en financiële uitgangspunten

1. Niet gehonoreerde aanvragen die aansluiten bij het akkoord (samen €888.000)

Direct genoemd in het akkoord

- **Verkeersveiligheid bij wegonderhoud** (€125.000): 'hoge prioriteit' (akkoord p. 12).
- **Duurzaamheid** (€184.000, 2 fte): lobby over netcongestie en cable pooling (p. 12).
- **Landbouw** (€30.000): samen met boeren zoeken naar oplossingen (p. 11).

Sluit aan bij het akkoord

- **Bomen** (€112.000) en speelplekken BOSS: Groenvisie, gezond en actief leven (p. 11, 18).
- **Omgevingswet** (€128.000) en digitale dienstverlening (€217.000) (p. 7-8, 10).

Minder direct verbonden

- Inburgering (€92.000, wettelijk) en parkeerterrein CVVO Lemmer (vanaf 2028).

2. Financiële uitgangspunten: akkoord en begroting naast elkaar

- **Structureel op orde:** het akkoord wil een structureel sluitende begroting (p. 6); 2027 sluit met €18.000, 2028-2030 nog niet.
- **Reserves:** het akkoord zet reserves alleen in voor incidentele investeringen (p. 6); 2027 gebruikt €1,1 mln als structurele dekking (10%-regel).
- **OZB:** het akkoord gaat uit van maximaal de CPB-prijsindex (p. 6); de opbrengst stijgt €467.000 door inflatie, zonder toets aan die norm.
- **Extra middelen:** het akkoord zoekt die eerst binnen bestaande budgetten (p. 6); de begroting honoreert €10,2 mln aan aanmeldingen in 2027, deels wettelijk.

3. Wel terug te vinden in de begroting

- **Regio Deal:** €5 mln eigen bijdrage (cofinanciering).
- **Heerenveen-West:** €50.000 in 2027 en €75.000 in 2028.
- **Evenementencoördinator:** €102.000 per jaar. Sociaal Goud: €35.000 per jaar.

Wat nog niet terug te vinden is, staat op pagina 25. Alleen punten met financiële gevolgen. Bron: Coalitieakkoord 'Mei-inoar op koers' 2026-2030; Programmabegroting 2027.

Coalitieakkoord en begroting II: wat geld kan kosten, maar nog niet in de begroting staat

1. Bestuur en financiën

- **Keuzes richting het ravijnjaar** en taakstellend sturen op projecten en beleid (akkoord p. 6): raakt direct de invulling van de bezuiniging.
- **Subsidiewerving** bij provincie, Rijk en Europa (p. 6): kan geld opleveren, maar er staat geen doel of capaciteit voor in de begroting.
- **Samenwerking in de bedrijfsvoering** met de regio (p. 7): kan op termijn besparen.
- **Servicepunten Balk en Lemmer** blijven open (p. 8): de kosten zijn niet apart zichtbaar.
- **Meer juridische capaciteit en noodsteunpunten** (p. 8-9): extra formatie en kosten.

2. Wonen, ruimte en verkeer

- **Circa 1.330 woningen tot 2030** met actief grondbeleid en ‘bij ieder dorp een straatje erbij’ (p. 10): vraagt voorinvesteringen in grond.
- **Starters en senioren:** alleen bestaand beleid; de startersleningen zitten nog in een marktconsultatie (p. 10).
- **Vrijkomende schoolgebouwen** snel herbestemmen (p. 11): kosten of opbrengsten voor vastgoed.
- **Nieuw fietsveiligheidsonderzoek** en aanpak van knelpunten (p. 12), en een groene buffer bij Heerenveen-West (p. 13).

3. Sociaal domein

- **Jeugd: één toegang en één plan per gezin** (p. 17): moet op termijn besparen, maar vraagt eerst een andere werkwijze.
- **Sportregeling voor jongeren, dorpsondersteuners en een Odensehuis** (p. 18): nieuwe, terugkerende kosten.

Vraag aan het college

Komen deze punten in het uitvoeringsprogramma 2026-2030, en wanneer ziet de raad wat ze kosten? Dat is belangrijk, want vanaf 2028 moet ook nog een bezuiniging van €5,7 mln per jaar worden ingevuld.

Alleen punten met mogelijke financiële gevolgen. Bron: Coalitieakkoord ‘Mei-inoar op koers’ 2026-2030; Programmabegroting 2027.

Aanpak: hoe zou de raad deze punten zo efficiënt mogelijk laten verwerken?

1. Eerst de technische vragen stellen

Het college kan vóór de behandeling de punten beantwoorden die de cijfers het meest raken:

- de aansluiting tussen balans en reserves (€12,3 mln);
- het afwijkende exploitatiesaldo in de EMU-berekening;
- de riool- en afvalraming;
- het juiste bedrag voor Heerenveen-West.

2. Eén verzamel-nota van wijziging

Alle technische, redactionele en BBV-punten uit de behandeling, met de vragen en opmerkingen van de raadsleden zelf voorop, samen in één nota van wijziging. Zo besluit de raad op afgestemde stukken en kunnen amendementen zich richten op politieke keuzes.

3. Politieke keuzes via amendement of motie

- Structurele dekking 2027: wil de raad €1,1 mln structureel dekken, bijvoorbeeld door een deel van de taakstelling eerder in te vullen?
- Taakstelling €5,7 mln: het voorstel over de aanpak is aangekondigd voor het najaar van 2026. Wanneer komt het, en hoe wordt de raad betrokken?
- Jeugdstelpost €1,5 mln: opnemen als risico of bespreken bij de voorjaarsnota 2027, na het tweede advies van de Deskundigencommissie.
- Solvabiliteit: een herstelpad richting de eigen norm van 20%.

Suggesties per agendastuk

Agendastuk	Vraag	Suggestie vóór vaststelling
Raadsvoorstel	Is het meerjarenbeeld voor de lezer direct duidelijk?	Jaartallen corrigeren, de kop over de sluitende meerjarenbegroting aanpassen en structurele tekorten en risico's zichtbaarder maken.
Raadsbesluit	Is het besluit goed te controleren?	Beslispunten toevoegen over het structurele saldo 2028-2030, taakstelling, herstelpad en correcties.
Collegeadvies	Biedt het advies de raad een heldere bestuurlijke samenvatting?	Een korte paragraaf over financiële kwetsbaarheid, niet-verwerkte risico's en effect voor inwoners.
Programmabegroting	Kan een raadslid of inwoner de financiële positie snel overzien?	Een overzichtstabel met begrotingssaldo, structureel saldo, solvabiliteit en onzekerheden.
Bijlagen/kredieten	Is duidelijk wat precies wordt geautoriseerd?	Een autorisatiebijlage voor kredieten, reserves, taakstellingen en tariefuitgangspunten.

Kern van de zienswijze

Ik ben niet tegen vaststelling. Ik vraag de raad de begroting vast te stellen mét de genoemde verduidelijkingen en aanvullende beslispunten.

Suggesties voor aanvullende besluitteksten

Suggestie voor de raad

De raad kan de volgende beslispunten opnemen, of het college vragen deze vóór besluitvorming te verwerken. Ze ondersteunen de raad bij het budgetrecht en maken voor inwoners zichtbaar welke financiële keuzes nu worden gemaakt en welke later volgen.

Besluitpunt	Voorgestelde tekst
4. Structureel beeld	Het college te verzoeken in raadsvoorstel en begrotingssamenvatting naast het begrotingssaldo ook het structurele saldo per jaar te vermelden (2027: +€18.000; 2028-2030: negatief).
5. Taakstelling benoemen	Het college te verzoeken te vermelden welk deel van de taakstelling (€5,7 mln) is ingevuld en op welk programma de rest en de jeugdstelpost staan.
6. Dekkingsplan taakstelling	Het college te verzoeken het voor het najaar van 2026 aangekondigde voorstel over de aanpak van deze taakstelling vóór de begrotingsbehandeling te delen, en vóór de Perspectiefnota 2028 een dekkingsplan voor te leggen, met de effecten voor inwoners en voorzieningen.
7. Herstelpad solvabiliteit	Het college te verzoeken een herstelpad voor de solvabiliteit voor te leggen, omdat deze vanaf 2028 onder de streefwaarde komt.
8. Analyse risico's	Het college te verzoeken een gevoeligheidsanalyse toe te voegen voor bekende, nog niet verwerkte risico's, waaronder het vastgoedvoorstel en het verwachte negatieve rekeningresultaat 2026.
9. Redactionele punten	Het college te verzoeken de redactionele punten vóór definitieve publicatie te verwerken.
10. Eén nota van wijziging	Het college te verzoeken vóór de begrotingsbehandeling één nota van wijziging voor te leggen met de technische, redactionele en BBV-punten, waaronder de aansluiting van balans en reserves (€12,3 mln) en zo nodig herberekening van solvabiliteit, weerstandsratio en EMU-saldo.
11. Riool- en afvaltarieven	Het college te verzoeken de riool- en afvalraming te laten aansluiten op tarieven, aantallen en de stand van de egalisatievoorziening, vóór vaststelling van de belastingverordeningen.
12. Omvang autorisatie	In het besluit de omvang van de autorisatie te noemen: €10,23 mln aan gehonoreerde aanmeldingen in 2027 (waarvan €8,78 mln structureel en €1,45 mln uit de algemene reserve) en €4,14 mln aan investeringskredieten.
13. Inzicht Regio Deal	Het college te verzoeken inzicht te geven in de impact van de Regio Deal op de begroting: de geldstromen waarvoor de gemeente kassier is, de eigen cofinanciering (€5 mln) en de stand van de nog te besteden middelen.
14. Inzicht kostensoorten	Het college te verzoeken in de begroting inzicht te geven in de kostensoorten en de formatie: aantal fte, verhouding directe en indirecte kosten, inhuur en externe uitbesteding, en welk deel daarvan buiten de gemeente wordt besteed. Dat inzicht kan ook aanknopingspunten bieden voor het invullen van de bezuiniging van €5,7 mln.

Oorsponkelijke inspraaktekst voor Petear (is vervangen door pagina 1 van dit document)

Voorzitter, leden van de raad,

Dank dat ik als inwoner mag inspreken. Ik heb de begroting 2027 gelezen en zie hoeveel werk erin zit. Ik vraag u niet om de begroting af te wijzen. Ik vraag u om bij het vaststellen expliciet duidelijk te maken welke **keuzes** u daarmee maakt, zodat wij als inwoners weten waar we aan toe zijn.

Drie dingen vielen mij op.

Eén: de reserve. 2027 sluit doordat er €1,5 mln uit de algemene reserve wordt gehaald: €1,1 mln om structurele uitgaven te dekken en €0,4 mln om het tekort aan te vullen. Zonder die greep in de reserve heeft 2027 een tekort van bijna €1,4 mln. In het coalitieakkoord staat: ‘Reserves spreken we alleen aan voor incidentele investeringen.’ Geen van beide bedragen is een investering. Deze begroting wijkt daar dus van af. Dat kan een bewuste keuze zijn, maar dan hoort die keuze ook zo in het besluit te staan. Spaargeld kun je maar één keer uitgeven.

Twee: de bezuiniging. Vanaf 2028 rekent de begroting met een bezuiniging van €5,7 mln per jaar, en het is nog niet bekend waar die vandaan komt. Dat is ruwweg €110 per inwoner per jaar. Voor inwoners is dat de belangrijkste vraag: wat gaat er dan weg? Daarnaast staat er €1,5 mln voor jeugdzorg in waarop het Rijk nog geen ja heeft gezegd. Beide zitten al in de cijfers; zonder die twee staat 2028 tot en met 2030 ruim € 7 mln per jaar in de min.

Dat raakt ook de spaarpot. Volgens de begroting groeit het vrij te besteden deel van de algemene reserve van € 3,3 mln eind 2027 naar € 8,3 mln in 2030. Maar die groei komt uit overschotten **op papier**: ze bestaan alleen als de bezuiniging van € 5,7 mln en de € 1,5 mln voor jeugdzorg allebei echt binnenkomen. Lukt dat niet, dan is er in 2030 een negatief vermogen van € 3,6 mln. Over 2028 tot en met 2030 samen gaat het om ruwweg € 20 mln, meer dan de hele algemene reserve. **De reserve groeit tot 2030 alleen als een bezuiniging lukt waarvan nog niemand weet hoe.**

Voor die afweging is het zinvol als de begroting ook inzicht geeft in de **kostensoorten**: het aantal fte en de verdeling over uitvoerende en beleidsvoorbereidende functies, de inhuur en de externe uitbesteding. Nu noemt de begroting alleen 568 fte en een inhuurpercentage van 7,5%. Het coalitieakkoord spreekt zelf van een kritische blik op de organisatie; met dit inzicht kan de raad die blik ook echt werpen.

Drie: de ambities. De plannen uit het coalitieakkoord, zoals woningbouw, dorpsondersteuners en een Odensehuis, zijn waardevol. Ik zou het jammer vinden als ze straks niet doorgaan omdat er geen geld voor blijkt te zijn. Daarom helpt het als zichtbaar wordt wat ze kosten, naast die bezuiniging.

Mijn verzoek is eenvoudig. Leg in het raadsbesluit vast dat 2028 tot en met 2030 nog niet sluitend zijn. Vraag het college om vóór de perspectiefnota 2028 te laten zien hoe de € 5,7 mln wordt ingevuld, en wat er met de reserve gebeurt als dat niet of maar deels lukt.

Daarnaast vielen mij nog een paar zaken op, die ik u schriftelijk heb gestuurd. De spaarpot voor tegenvallers (ons weerstandsvermogen) wordt met € 0,5 mln verlaagd, terwijl de € 1,5 mln voor jeugdzorg nog niet als risico meetelt. De bijdrage aan het Sportbedrijf, en hoe de eigen begroting van het Sportbedrijf sluit. En wat de geldstromen van de Regio Deal betekenen voor de begroting.

Misschien stelt u zichzelf straks dezelfde vraag als ik: **kan ik over een jaar aan inwoners uitleggen wat ik vandaag heb vastgesteld?**

Dank u wel.